

Norrmarksfäbodstigen

Josef Lindén

I VÅRA DAGAR tänker vi nog mest på romantik och idyll i samband med fäbodlivet och visst har det berättats om den underbara brådska som var rådande den dag "flytt'n å fäbofälo" skulle gå av stapeln. De kor som varit med förr blev ivriga och visste långt innan de blev utsläppta vad som var i görningen. Kanske var det saker som inte användes annars, redskap eller dylikt, som de hörde ljudet av, kanske själva brådskan. När man hör namnet "Rosenlund", ett ställe där kavaljererna plockade blommor för att uppvakta "Stintorna" vid vallen, då blir man lyrisk.

I slutet av 1930-talet byggdes, som nödhjälpsarbete, en skogsbilväg dit upp så nu går det både fort och bekvämt att komma dit. Då hade fäbodlivet upphört för längesedan, kanske under de första fem åren av detta sekel.

Men låt oss börja från början om stigen. Vi går över sågbacken, sågen och sågkojan är borta men skakten är kvar. Omkring tre kilometer fågelvägen norrut ligger Norrmarkssjöarna men med tusende krökar runt tuvor och stenar blir den minst dubbelt så lång. Den går över torrmark och spångade myrar. Vi skall följa stigen och minnas namn.

Först Kalvvilan, en öppen, växtlig plats kallades så. Från början var det en lustiger dans med många onödiga turer för smådjuren, nu var de nöjda att vila och smaka på det saftiga gräset. Gammelsjöbäcken, som rinner från Lars-Nilsmyrorna, en myrslätt med flera lador. Sista slåttern gjordes här så sent som 1941 av P.V.Olssons, då var endast en lada kvar och det var Vretlinds. Det var torrt om försommaren och dåligt med foder, därför försökte de med myrslätter, men innan den var bärgad kom det regn så höet ruttnade. Vi fortsätter förbi Sesslas mossen, en hjortronmyr i seklets början. Nästa namn är Halvvägshällorna, vilket betyder att vi är halvvägs mellan byn och Norrmarken. En sten söder om hällorna med en källa intill kallas Drickasten. Källan har sinat men under fäbodtiden har generationers stigvandrare vilat där och druckit ur näverskopa som brukade finnas

i närheten. En bit öster om stigen finns ett gruvhål från 1880-1890 talet. En Oppalabo Olof Andersson-Nyström tog upp gruvor på fyra ställen i Oppala, två framme i byn och två i skogen. Ingen av gruvorna gav något av värde. En person har sagt att de hittat bergkristall en annan har nämnt om glasstavar. Sista gruvkarlen blev ihjälspänd nere i nämnda gruva och hemforslad på en dragkälke av den överlevande. Efter olyckan lades arbetet ner.

Stigen fortsätter till Källgången. Inom detta område finns det ljuvliga Rosenlund, som omnämndes i början. Där blommade skogens alla örter och avlöste varandra i doft och färger. Vägen är lång över skog och öde marker till Långspängema ost Norrmarks-svartjärn, ett dyhål som måste spångas med fyra stockar i bredd för att kreaturen skulle kunna ta sej över. Så kommer vi till Storstensgubben, stenen fick sitt namn efter den som reste den. Hans rätta namn var Anders Andersson bonde på Oppala Nr:3.

Gården kallades "Storstens" för den jättsten som ännu finns kvar bakom nuvarande bostadshuset. När stenen efter stigen restes är det ingen som vet. 1833 arrenderade Andersson hemmanet av sjökaptén Olof Hillman Gävle, 1864 står han som ägare. Stigen är äldre än så, Andersson kan inte ha tagit upp den men troligtvis bättrat på den. 91-åringen Anna Nordin, en av de sista fäbodstintorna, säger att Norrmarksstigen är sen urminnes tid, den har funnits långt innan det var fäbod där.

En plats kallas Bönstocken till minne av en yngling, som på sina promenader till fästmän i fäboden, förrättade andakt vid en stock.

Äntligen ser vi en glimt av vatten, det är Öster-Norrmarkssjön, men vår stig fortsätter till Väster-Norrmarkssjön. Här finns båtplats men ingen båt. Ett rop på båt besvarades oftast från vallen, men en friare Anders Andersson d.y. från Oppala Nr:3 fick inget svar. Hans vän höll på att koka messmör och det kunde hon ju inte gå ifrån. Andersson het och bråttom tog kläderna på nacken och började simma över sjön men möttes på halva vägen av fästmän. Nu var det inte längre så bråttom att komma till vallen, de var kvar ute på sjön, gick iland på en holme. Medan de var

där passade Tok-Holmgren, som hade sina boningar vid Måssjön, på att knycka messmörskitteln. Olof Ersson från Oppala Nr:5 tog senare igen kopparkitteln och återbördade den till fäboden. Holmen där ungdomarna gick iland kallas sedan dess för Kärleksholmen.

Det har berättats både roliga och sorgliga historier från våra fäbodrar, mest var det väl arbete och slit. Vi har hört om flickor som gått den dryga stigen med tunga bördor av fäbodens produkter; smör, ost, messmör, ibland även fisk från de fiskrika Norrmarkssjöarna. En flicka gick med en sådan kunsbörd ned till sågen, hon lämnade kunsarna i sågkojan där de hämtades med häst och vagn från bondgården. För flickan var det bara att traska samma väg till sina sysslor. Hur gärna hade hon inte velat hälsa på i byn då hon var så nära.

Vid sjukdom eller vid olyckor med djuren och särskilt längre tillbaka då det fanns större rovdjur fick de ta till näverlur för att tillkalla hjälp. En ko hade gått ner sej, två flickor, som var ensamma klarade inte av det och vägen till byn var lång. De ropade och skrek och fick så småningom hjälp från Mjuggsjön som ju ligger betydligt närmare än Oppala.

Hur länge det varit fäbod i Norrmarken är det ingen som vet nu. Nordins stuga Oppala sub 2. byggdes av Olof Hägglund. Han köpte hemmanet Oppala S.2 år 1866 av Lars Igglund, Olof Nordin köpte det av Hägglund år 1890. Stugan kan alltså inte vara äldre än från 1866.

Omkring 1809 upprättades Oppala bys karta med dess ägor och slättervallar. Om fäboden var igång då eller om det bara var vid slättertid de drogo hit upp är svårt att gissa. Storstens och Lars-Nils stugor var äldre än Nordins. Betet var gott vid Norrmarken.

Här några namn på ängar därifrån: Vallänge vid vallen, Källbergspussen, Långrya, Långhärsemyra (hässje), Norrmarksstormurn med sin fäbodkälla, Storstens länge, Stångsjörönningen. Vid Måsbäcken var det mest finnslätter som kallas: Tvärsänge, Erk-Lars änge, Getingslogarna. En odling fanns vid Norrmarken. Den bröts troligen av Lars Nilsson och rundstängdes. Den kallades Lars-Nilsodlingen. Även industri har funnits däruppe.

En enbladig såg som drevs med vattenhjul. Den var byggd i Mjuggsjöbäcken och när vårfloden kom från Mjuggsjöarna sågades virket, som fick torka över sommaren och kördes hem till byn på vinterföre.

Vid laga skiftet i början på 1900-talet blev Kopparfors AB ägare till marken. De har satt upp minnesmärken vid både Norrmarks- och Östervallarna. Från den senare är stugan som bolaget skänkt till hembygdsföreningen, det är Oppala Nr:2 Karlssons.

En vandring genom skogen får strängar att ljuda som kanske varit tysta länge.

JOSEF LINDÉN (1900 - 1991) bodde i Oppala under hela sitt liv. Till yrket var han bonde. Han var mycket intresserad av jakt.

Till Josef Lindéns berättelse kan tilläggas att fäbodstigen, som börjar vid linskäkten och går upp till Norrmarken, nu är uppräjd och märkt med orange färg.

Här ser vi troligen Storstens, Lars-Nils och Nordins stugor på Norrmarksvallen.

[Hillebygden, Nr. 2, 1997]